

Kronieken

Geschiedenis uit de 'eerste hand'

Aart Vos

Meestal zijn 'egodocumenten' gekleurd. Met egodocumenten bedoel ik brieven, biografische aantekeningen, dagboeken, verslagen van gebeurtenissen en ook kronieken.

Maar die subjectiviteit geldt in meerdere of mindere mate ook voor officiële archiefstukken zoals een crimineel procesdossier of de notulen van de stadsregering uit de 17e eeuw. Een aanklager maakt er weer een ander verhaal van dan een getuige of een klaagschrift van een verdachte en over de 'objectiviteit' van de pensionaris die het resolutie-register van pakweg 1653 volschrijft valt ook een en ander te zeggen. Je moet als historicus dus veel gekleurde aantekeningen op een rijtje zetten om de werkelijkheid enigszins te benaderen. In ieder geval moet je proberen in de huid te kruipen van de man of vrouw die zich de moeite heeft getroost zijn of haar verhaal aan het papier toe te vertrouwen. Vroeger is vaak ver weg. De levensomstandigheden verschilden enorm met die van nu. Dat is wel duidelijk en toch moet je je daar elke keer weer van bewust worden. In ieder geval is niks vanzelfsprekend, 'zo maar' of gewoon. Dat is ook het mooie aan het verhaal van onze voorgangers.

Het Bossche Stadsarchief bezit zoveel rijkdommen en 'Fundgruben' dat je levens te kort komt om het door te nemen en te overdenken. Neem de Kronieken die zich in het depot bevinden. In theorieboekjes wordt een kroniek wel omschreven als een 'primitieve vorm van historische beschrijving'. 'In een doorlopend verhaal worden historische gegevens verschaft over een kortere of langere periode of over bepaalde gebeurtenissen'.¹ Inmiddels zijn er verschillende kronieken waarin Den Bosch centraal staat, uitgegeven. Archivaris Hermans gaf in de negentiende eeuw een aantal kronieken uit. Een breder, veelal wel een elitair publiek, kon nu kennis maken met Bosschenaren uit de Middeleeuwen en de 17e en 18e eeuw, die – voor hen – belangrijke mededelingen over de stad 's-Hertogenbosch en haar inwoners op papier zetten. Zo gaf Hermans in 1840 bijvoorbeeld het 'vijf-en-twintig jarig Kronijkje' over de jaren 1476 tot 1501 uit, enkele jaren later het 'Meijerijsch Kronijkje' over de jaren 1664 tot 1787. In 1846-47 publiceerde hij een grote Bossche kroniek, namelijk die van Cuperinus (met aanvullingen).

Recent bracht het Stadsarchief de *Kroniek van Sint Geertruy* op cd-rom uit, in 1998 verscheen dankzij een werkgroep met onder meer Jan Sanders en Geertrui Van Syngel de *Kroniek van Peter van Os* en in februari is de *Kroniek van Molius*. Een zestiende-eeuwse Bossche priester over de geschie-

Kaart van 's-Hertogenbosch (Jacob van Deventer) uit de tijd van Molius. (Stadsarchief, Historisch Topografische Atlas)

denis van zijn stad gepresenteerd. Ook hiervoor spande Jan Sanders zich in, naast onze oud-collega van het Stadsarchief Jozef Hoekx, mw. Van Lith-Droogleevers Fortuijn en pater Hopstaken. Zij legden verschillende Latijnse teksten van verschillende handschriften van 'Molius' naast elkaar en nu is de kroniek in het Nederlands te lezen. Het is een prachtig door Adr. Heinen uitgegeven boekwerk geworden.

Tussen de drie kronieken die in de afgelopen vijf jaar werden uitgegeven, bestaan, behalve in de tijd, verschillen.

Bedelaarsvolk, gravure door Hieronymus Cock, waarschijnlijk naar een tekening van Pieter Breughel de Oude, die zich liet inspireren door Jeroen Bosch. Bedelaars komen ook voor in de kronieken: de grote aantallen veroorzaakten overlast in de stad.

Alle drie delen ze verschillende gebeurtenissen en handelingen van vroeger mee. Peter van Os, stadssecretaris (overleden 1542), is zeer serieus (zie over Van Os het artikel van Jan Sanders elders in dit nummer). Zijn verhaal is ambtelijk. Van hem komen we te weten hoe belangrijk privileges waren, hoe de stad haar zelfstandigheid kon bewaren. Van Os is minutieus in zijn beschrijvingen en juridisch van aard. Priester Willem Mool of Molius beschrijft de geschiedenis van 's-Hertogenbosch vanaf de stichting tot het midden van de zestiende eeuw. In tegenstelling tot Van Os lijkt Molius veel meer betrokken bij het wel en wee van de stad en haar inwoners. We lezen over rampen die de stad troffen en over feestvierende Bosschenaren. Priester Molius is bewogen met zijn kerk en de aanslagen die aanhangers van de nieuwe religie daarop pleegden. Genuanceerder is de eveneens katholieke schrijver van de zogenoemde Kroniek van Sint Geer-

truy. We weten niet wie hij geweest is, wel dat hij veel uit andere bronnen en kronieken heeft overgenomen. Deze chroniqueur, die tot eind zeventiende eeuw over Bosschenaren iets te vertellen heeft, is liefhebber van 'petite histoire'. Over een soldaat die meedoet aan een eetwedstrijd, de prijs van de kabeljauw, donder en bliksem bij stralend winterweer en het lijkt of de kroniekschrijver geobserveerd is door terechtstellingen op de Markt en zijn aandacht voor verdrinkingsgevallen is opvallend. Naar aanleiding van het verschijnen van de Kroniek van Molius vond een studiemiddag plaats. Daarom zal in het juninummer van Bossche Bladen dieper worden ingegaan op de kronieken over de stad en haar inwoners. Bij de tot nu toe verschenen kronieken blijft het overigens niet. Er ligt nog veel meer te wachten om uitgegeven te worden en ik heb vernomen dat een werkgroep al bezig is om een keuze te bepalen. Voorts is Wilton Desmense bezig aan een vertaling van de 'kroniek van Balen, Everswijn en Loeff'. We zijn benieuwd naar berichten uit 'de eerste hand'.

Noot

¹ W. Jappe Alberts en A.G. van de Steur, *Handleiding voor de beoefening van lokale en regionale Geschiedenis* (Weesp 1984) 20-21.

